

el geen haast.
Waarom dan
tant een groo-
6-gewend een
et beter weet
u eischt lang-
seven kwartier

gemeen wen-
jn uitgescre-
preek in op

ote gevolgen.
naamde „kan-
n denken vóór
en.

alle gevallen
ie het gevaar
eeren.

er het geheel

op eenigen
s ik in deze

anteekeningen
er ik het wist.
k beschouwd.

or een heele
uitenland wel

ijfeld breede.

van de eigen-
ig af om dan
der stelt men
s. Daarin heb-
de preek wat

een eminent
de preek niet
gen, neem ik

het gevoelen

ht over heen.

rs en duister.
loorgewerk en
zal het merk
i bij benoemin-
vordering min
an invloed te
e kwalijk aan-
r, een pilaar-
rtijzucht eerst
men wat niet
et den Naam
a zelfs met die
nschappes-
zeg zelf, is het

Jezus, dan is
van uit den
ng is geweest.
oor: „Verblid
ot in de heme-
ijn oog schrap
re gericht, ik
ouden, zonder
r zoo smade

de studenten

izer theologan-
len. We loeren
nselen inpre-
nd en zelfver-
is hon heen-
ominé'sweelde
r op de kroon
over het graf.
die gesteld,
non van ouds,
aan. Mannen,
naar Mau-
renden Duivel
men, die hun
i de fluwoelen
leeren durven
en zingen, in-
m zijns Naams
annen, i.e. w.,
elijkheid noch
gericht, maar
des Heiligen
n vertrouwen,

de taal, en
e Dr Kuyper
n zijn woord
op het hart
og weifelend
e Universiteit
nasiast P. J.
nste van de
rijam, blz.

heer W. M.
n woord niet
spoedig ook

En er was honger naar het Woord in die dagen.
Volgt men hun raad, dan staat met anderhalf
uur de laatste man op straat.

Dit zal, naar ik geloof, ook het bezoeken der
tweede diensten op den Zondag ten goede komen.
HEPP.

KRONIEK.

Extremiteiten en archaïsmen.

Het doet er niet toe, waar het was en wie het was
en wanneer het was. Maar het is toch heusich waar,
dat onlangs een zeer geleerde dominee ergens proekte
over den tekst: „Waar uw schat is, daar zal ook
uw hart zijn.“ Bij die preek zijn behalve de gewone
klachten over den verval van staat van alle (andere)
christendom ook te pas gebracht (of te onpas) de
inderdaad aangrijpende vergelijking van een man, die
een huis had met groote en kleine meubelen, (dat
is te zeggen, met tafel en stoel en buffet en bed en
kast, zijnde alle te samen dingen, waarin zijn schat
lag en waaraan mitsdien ook zijn hart hing), met
dien anderen man, die een geestelijk huis had, waarin
zijn schat lag en waaraan mitsdien ook zijn hart hing.
Niet onmogelijk, dat het woord van den Spreukendichter:
„(in) het huis des rechtvaardigen is een groote schat“
op de vergelijking gebracht heeft. In elk geval werd
die geestelijke mensch voorgesteld als de tegenvoeter
van den wereldschen. Overzag de laatste met wel-
lust zijn tafel en stoel en buffet en bed en kast,
de eerste keek, soms onder van „die lieve Petrus-
traantjes“ dan maar liever naar de groote geestelijke
meubelen als daar zijn: de tafel van zijn staat, de stoel
van zijn geloof, het bed van zijn vertroosting; en
eveneens weelde hij in van die lieve oogenblikken
zijn oog aan de kleinere meubelen, als daar zijn het
buffet van zijn gestaltetjes of de kast van zijn be-
vindinkjes, en andere kleine meubeltjes van kjes en tjes
meer. Ik citeer uit het hoofd, en zal niet alle „meubelen“
goed gerangschikt hebben. Maar toch kwam de
„schat“ige vergelijking hierop neer.

Kom in zoo'n kring nu eens aan met litteratuur.
Is dat alles niet uit den duivel? Rep in zulk een om-
geving eens van de „gemeene gratie“. Alles licht, man,
veel te licht. Spreek voor, desnoods in, zulke ooren
van de „kleine vonkskens“. Als ze niet bijtijds zich
herinneren, dat het in de belijdenis staat, dan zeggen ze:
ketterij! Waar zou een préeek te beluisteren zijn, dan
van deze lippen en die, welke daaraan gelijken?

Toch heb ik dezer dagen gelezen in het boek van
Upton Sinclair: „Men noemt mij timmerman.“ Wij, Ge-
reformeerden, kunnen op zoo'n boek heel gemakkelijk
wat aanmerken. Niks moeilijk. Maar we kunnen toch
den ketter uit Amerika soms méér bewonderen dan
den allerzuiversten dominee van daareven. Sinclair fan-
taseert een droom, waarin het gebeurt, dat een Christus-
figuur in een kerk te New York is uitgeheeld op een
raam, Christus als timmerman in een prachtwagen
van wil en amethyst. Die Christusfiguur wordt voor
de fantasie van den droomer beziel en loopt van het
raam weg. In de wereld is hij nodig. Om het gat
in het kerkraam aan te vullen wordt het portret van een
rijken man, den ouden Albernou de Wiggs, president
van de Nationale Bank en de Kamer van Koophandel,
op de plaats aangebracht, waar eerst de Christusfiguur
hing. „Daar hing het portret“; zoo gaat de schrijver
dan voort. En hij vervolgt:

„Het scheen precies in het venster te passen en het
effect was eenvoudig overweldigend. Ge zoudt den ouden
De Wiggs moeten kennen, om het te apprecieeren:
die ronde, pafferige wangen, met het middaglicht er
achter, waarin ze leken op twee reusachtige belle-
fleurs. Onze voornamste bankier was doftig in het zwart,
zooals altijd 's Zondagsmorgens; maar op één plekje
scheen de zon achter hem te dringen door zijn jas,
links van zijn borst. De nieuwsgierigheid werd me te
machtig; ik kon de vraag niet terughouden:

— Wat is dat voor goeden licht?
De vreemdeling zeide: —
— Ik denk, dat het zijn hart is.
— Maar dat kan niet! sprak ik tegen; — het zit
aan zijn rechterkant en 't schijnt een langwerpigen vorm
te hebben, alsof 't zijn portefeuille was.
Toen zeide de ander:
— Waar iemands schat is, aldaar zal
ook zijn hart zijn.“

Tot zoover Upton Sinclair.

Nu geef ik u het recht, om het zooveel bezwaren
in te brengen tegen deze voorstellingswijze als gij maar
wilt.

Maar ik vraag toch: wie preekt nu beter?
Ik zou zeggen: de Amerikaan-ketter.
Hij zegt ook met 'n leelijk bijsmakje, dat de kerken
van goud zijn en wat daar verder volgt. Maar hij zegt
het wat fijner.

In sommige dingen is de Amerikaan beter dan de
Nederlander. Want de Nederlander preekt lang; de Ameri-
kaan kort. De Nederlander fantaseert, maar doet, alsof
het zoo „verklaring“ is van een woord van God; de
Amerikaan fantaseert, maar doet ook niet anders en
wil het weten ook. De Nederlander haalt het groote
naar beneden in de sfeer van het kleine; de Amerikaan
brengt het kleine naar boven in de sfeer van het
groote. De Nederlander preekt naar den valschen smaak
van zijn publiek en voedt niet op; de Amerikaan boont
alle valsche smakkers en alle valsche smakkers en prik-
kelt, dat is voedsel op.

Deze dingen zijn niet zonder betekenis. Ze laten
even zien, dat het geraarlijk werk is, de klacht te
smoren, dat het Evangelie zoo vaak bedekt wordt in den
naam der opperste zuiverheid en dat preekers, die niet
meer durven of willen vechten met de menschen, ten-
slotte zich in het corset wringen van naargeestigheid
en neergeestigheid. Want de preek van zooveen was
de eerste de beste niet. Hij kin anders. Er zijn be-
schaafde menschen, die hij wel zou kunnen bereiken,
maar die er na één keer genoeg van hebben. Ze
zullen naar Sinclair luisteren en de rest van hem
op den koop toe nemen. En als dan daarna de prediker
klingt over den verschrikkelijken afval van Nederland,
dan zal hij niet weten, hoeveel de kerk zelf er aan
meegewerkt heeft. Ketterij, zegt iemand, ketterij van
dien Amerikaan. Met u eens. Maar niet zoo'n groote
ketterij als een verkleinwoordje achter begrippen, die
de bijbel allen groot noemt. Gastaltetjes, traantjes, ...
wel, hier liggen de ketterijen voor het oprapen.

Zulke dingen zijn ook onder de teekenen der
tijden. Geen haar minder zijn ze dat, dan eertijds
de schriftgeleerden en de valsche profeten.

Intusschen worde bedacht, dat niet alleen de kerk
in Nederland zich te buiten gaat aan den wellust
van extremiteiten en archaïsmen.

Het tooneel is soms niet beter.
Dezer dagen deed opgeld het stuk van Teirlinck:
Ik dien. Het is een spel in drie bedrijven, tot verheerlij-
king van zuster Beatrijs. Eerst heeft Boutens het
verhaal van Beatrijs gegeven op zijn manier; nu komt
Teirlinck met haar voor den dag op zijn wijze. En
gelijk bij den dominee van straks het buffet in het
Oostersch beeld van het huis wat vreemd deed,
zoo doet nu bij Teirlinck de gasverstikking en de
tuberculose van fabriekskinderen wat eigenaardig aan,
wanneer U bedenkt, dat zuster Beatrijs een figuur is
uit de Middeleeuwen. Ze was non, en

Int clooster daer si droech abijt,
Costersse was si daer.
Si plag te ludene in die kerke;
Si ghereide flicht ende ornament
Ende dede op staen alt convent.

Maar:
Dese joffrouwe en was niet sonder
Der minnen, die groot wonder
Pleecht te werken achter lande.
Bi wilen comter af scande,
Quale, toren, wedermoet;
Bi wilen bliscap ende goet.

Doch, bij zuster Beatrijs was meer het kwade van
de min: ze gaat met haar beminden jongeling tot het
wereldsche leven in; geeft haar kloosterwerk er voor
prijs, wordt daarna door hem bedrogen, en vindt ten-
slotte door de goedheid van moeder Maria haar plaats
in het klooster weer! Want Maria heeft haar dienst
waargenomen gedurende haar afwezigheid en niemand
heeft van haar ontrouw geweten.

Men mag hopen, dat het sprookje van Beatrijs eenigen
indruk maakt op wie het aldus aanschouwelijk tot zich
zien komen. Want dan zal er eenigermate kans op
zijn, dat, om een „boetvaardige zondares“ af
te beelden, wat minder gebruik gemaakt wordt van
den mooien naam van Maria Magdalena, die te hoog
staat om de rol van groote zondares steeds te moeten
spelen, de vrouw, die misschien het meest verongel-
ijkt is, omdat haar een zondig-zinnelijk leven toege-
dacht is en nog wordt, dat ze nooit geleid heeft.
En als nu Beatrijs het spreekwoordelijk type
van een berouwvolle zondares worden mocht, inplaats
van Maria Magdalena, dan zou toch de sprekende ge-
dachte aan een zondares, die met berouw weerkeert, be-
waard blijven. Sinclair vindt, dat die herinnering erg
noodig is. En hij kan het weten.

En voor het overige maakt de wereld ruzie over de
vraag, wie het graf van Toet Ank Amen in mag, om den
dooden koning te zien, als het heerlijk oogenblik is aan-
gebroken, dat de kist open gaat. Men zegt, dat de
dames er zoo graag bij wilden zijn, en dat haast een
Egyptische oorlog uitgebroken is terwille van de dames,
die men wel achter meer dingen zoeken moet, zooals
de Fransen zeggen, die het konden weten.

Weer een grijpen naar het oude.
En weer een buitenissigheid. Archaïsme en extremitet.
En daar komt dan nog bij, dat men weer het hart
van Voltaire ontdekt heeft. Alsmede, dat een Neder-
landsch geleerde een duikboot na wil maken, die in
1620 reeds vervaardigd werd in Engeland. Toen heeft
ze onder water de reis volbracht van Westminster tot
Groenwich met koning Jacobus I aan boord. Wie mee-
helpen wil om f600 bij elkaar te brengen, kan het won-
der zien namaken en in zijn nagemaakten staat zal het
voor zijn oogen werken.
Gaaf dat zien, gaaf dat zien! Wij leven toch in den
tijd van de bezuiniging.

Ten slotte, om de lijst, niet zoozeer der archaïsmen
als wel die der extremiteiten vol te maken: kent U al
het boekje „Recht op Recht“? Het is geschreven door
een dame, die zich, niet geheel zonder ironie: „Rijpe
voor den Dolder“ noemt. Haar betoog komt neer op een
gruwelijkheden opstapelende aanklacht tegen de krank-
zinnigengverpleging, gelijk die in de staatsgestichten zou
te beleven zijn. Zelf noemt zij zich „2 maal één van
de 25“.

— Een van de 25?
— Ja.
— Het overkomt per dag (verteelde een onzer gerenom-
meerde advocaten mij, aldus de schrijfster), — het over-
komt per dag aan 25 menschen, in Nederland, dat zij in
een krankzinnigengesticht worden opgesloten, omdat er
strafrechtelijk geen termen zijn, om hen vast te houden.
Dokters zouden meewerken tot krankzinnigverklaring
tegen beter weten in, terwille van erkwesities. „Terwijl
een huisdokter, die patiënt 6 jaar behandelt, pertinent
krankzinnigheid ontkent, constateert een politiedokter op
eerste ontmoeten en burenpaartjes krankzinnigheid ter-
opsluiting en heeft den treurigen mood, andere stakkerds,
die rust en stille zoozeer behoeven, op te willen schepen
met een lotgenoot, die dag en nacht staat te kermen
van de pijn en zijn lijden verzet met psalmen zingen.“
(Weekblad voor het Recht, 10484, 10504, 10509.)

Nu, dat laatste heeft Reitsma van Hendrik de Cock
geconstateerd: de Cock, die, (zoo ongeveer staat het in
Reitsma's boek), in de gevangenis „zijn hart ophaalde
aan psalmen zingen“. Reitsma vond dit een extremitet;
hij vergat, dat het ook een archaïsme was, zijnde iets
dergelijks ook al voorgekomen bij zekeren Paulus van
Tarsen.

Misschien zal er nog wel iemand zijn, die menschen
als De Cock raugschikken, om die psalmen, onder de
„rijpen voor den Dolder“.

Maar in elk geval kan een buitenstaander niet anders
doen, dan bij brochures als deze de schouders ophalen
en zeggen: ik weet niet. En voort kan hij dankbaar
zijn voor onze eigen christelijke gestichten.

In elk geval zal de brochure de aandacht trekken
kunnen. Ze is het, en om de wijze van behandeling van
het onderwerp, en om het onderwerp zelf, ten volle
waard. Al zou in de aanklachten ook maar een zweem
van waarheid liggen, dan is toch dit eens al veel
te veel.

Zoo spreekt „Rijpe voor den Dolder“: „Welke de
gestichten ook zijn mogen: Duin en Bosch, Meerenberg,
Endegeest, Rijngeest, den Dolder, Groot-Gaffelt, of hoe
ze verder ook heeten mogen, ze zijn allen Oud-
Dwangenhof, Oud-Martelenhof, Oud-Lijkenhof, Oud-
Grattenhof. Ze zijn allen heél, heél OUD; ze staan nog
in de middeleeuwen van de krankzinnigengverpleging“.

Zoodat dus alles weer terecht komt bij: extremiteiten
en archaïsmen. Die zijn voor alles rijp: in den Dolder
en buiten den Dolder.

K. SCHILDER.

Verbetering. In de kroniek van verleden week
stond: mitzlich Werk, lees nützlich Werk.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Sociale Vrede.

VIII.

In de eerste twee artikelen is betoogd,
dat en uit het begrip maatschappij, en
uit het begrip vrede voortvloeit, dat de
sociale vrede bestaat in de harmonische ont-
wikkeling van alle geledingen. In het derde
artikel is gehandeld over het onderscheid tus-
schen de sociale ongelijkheid en de sociale
quaestie. Het vierde artikel gaf het standpunt
weer van Rousseau; het vijfde van Marx;
het zesde de christelijke, de calvinisti-
sche beschouwing van de ongelijkheid, terwijl
het zevende de oorzaak van den onvrede en
de disharmonie besprak.

Zijn er ook bijzondere oorzaken voor den so-
cietalen onvrede dezer dagen?

Op die vraag gaf ik in het vorig artikel dit ant-
woord, dat een viervoudige reden kan worden aan-
gewezen, die de verwarring van heden verklaart,
of althans meer begrijpelijk maakt. Als eerste oor-
zaak noemde ik het feit, dat de vragen van
het stoffelijk goed te weinig bezien zijn
uit principiëel standpunt, en dit niet ge-
ringe verwijt eischt nadere verduidelijking. Wat bedoel
ik hiermee? Licht hierin een beschuldiging aan het
adres van onze sociale organisaties? Is deze aan-
klacht gericht tegen hen, die in den politieken
en maatschappelijken strijd vooraanstaan? Wil ik
critiek oefenen op onze arbeiders, en meezingen
in het koor, dat over hen het vonnis van „ver-
materialiseering“ velt? Allermint, want ik heb
niemand op het oog, en boven deze woorden
plaatste ik geen adres, dan het algemeene, waarin
allen, die van christelijke belijdenis zijn, hun naam
hebben te lezen.

Dit moest ik even op den voorgrond plaatsen.

Omdat in de adresseering van deze aanklacht
zooveel onbillijkheid en onrecht, zooveel overdrij-
ving en onjuistheid wordt gepleegd. Er zijn er,
die de organisaties aanwijzen als de schulddigen,
die het stoffelijke boven het geestelijke stellen,
en vergeten, dat, wanneer er overtraden is, door
de enkelingen, die zich lieten leiden door winst-
bejag en begeerte naar steeds ruimer stoffelijk
bestaan, veel krasser gezondigd is. Anderen ver-
wijten onze voormannen, dat zij te karig prin-
cipiële voorlichting gaven, en te weinig begin-
selwerk leverden, en zien over het hoofd, dat,
indien degenen, die volgen, hun oogen openen,
er licht genoeg is, om den weg te onderkennen.
Ook heeft menigeen den staf gebroken over onze
werkloden, als zouden zij geheel en al opgaan
in de stoffelijke dingen van arbeid en loon, maar
er niet aan gedacht, dat de vorstoffelijkheid even-
zeer op de werkgevers en middenstanders haar